

Geçmişten Günümüze Salgın ve Yansımaları

Multidisipliner Bir Yaklaşım

Editörler

Murat YILDIRIM

Fatma KILINÇ

Akif ÖZTÜRK

© Copyright 2022

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-8259-50-6

Kitap Adı

Geçmişten Günümüze Salgın ve
Yansımaları Multidisipliner Bir Yaklaşım

Editörler

Murat YILDIRIM

ORCID iD: 0000-0003-1089-1380

Fatma KILINÇ

ORCID iD: 0000-0001-8746-1667

Akif ÖZTÜRK

ORCID iD: 0000-0003-1954-9354

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

SOC000000

DOI

10.37609/akya.2216

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Dünyada 6,5 milyondan fazla insanın ölümüne yol açan COVID-19 salgını ile birlikte toplumsalın, insan yaşamının, dünya ekonomilerinin ve düzen diye tanımladığımız bütün sistemlerin, aslında ne kadar kırılgan bir yapıda olabileceğini deneyimledik hep birlikte. Salgının başında elimizde olan bilginin yetersizliği karşısında bu zorluğu aşmada yardımcı olan ve yavaş yavaş ilerleyen bilimsel çabalarla birlikte bugün, başta olduğundan daha güvenli bir konum alabilmiş olsak da bunun ne kadar böyle devam edeceğini öngörebilecek yeterliliğe sahip değiliz. Yine de artık her birimizin kendi yaşam süresi içinde şahit olduğu bir pandemi deneyimi var elinde. Tarihsel yazılar aracılığıyla masal gibi dinlediğimiz, uzak bir geçmişten gelen bir salgın değil, bizden çok uzak bir coğrafyada meydana gelmiş bir epidemi de değil, tüm dünyayı kısa sürede etkisi altına alan ve çok sayıda insanı yaşamdan ve sevdiklerinden koparan bir pandemi geçti hayatlarımızdan. Pandeminin başlangıcından bu yana epey bir süre geçmiş olmasına rağmen bugün bile dünyanın dört bir yanındaki toplumlar, nüfuslarını virüsten korumak için mücadele ediyor. Hem toplumlar hem de politika yapıcılar, içinden geçilen sağlık krizinin büyüklüğünü, tehdit ettiği insan yaşamlarını ve diğer kurumlara olan etkisini anlamlandırmaya çalışıyor. Aynı anlama ve tanımlama çabasından yola çıkarak hazırlanan bu çalışmada da COVID-19'u ve daha genel bağlamı içinde salgın meselesini disiplinlerarası boyutu ile anlamaya çalışıyoruz. Salgın ile ilgili literatüre olumlu bir katkı sunmak amacıyla yola çıkan çalışmada tarihten psikolojiye, toplumsal cinsiyet çalışmalarından eğitim bilimlerine, iktisattan siyaset bilimine uzanan bir çerçevede salgının ve COVID-19'un farklı disiplinler tarafından nasıl ele alındığını, çeşitli boyutları ile göstermeye çalıştık.

Salgının başından bu yana sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalar, virüsün dünyayı ekonomik, sosyal, politik ve psikolojik açıdan nasıl etkilediğini açıklamaya yöneldi. Dünyayı tehdit eden virüs karşısında tüm dünya devletleri, salgının daha fazla yayılmasını önlemek adına sosyal yaşama çeşitli kısıtlamalar getirdi ve söz konusu sosyal mesafe önlemleri ve kapanmalar, bireyler, toplumlar ve de kamusal yaşam için bir takım sonuçlar ortaya çıkardı. Bu tür izolasyon uygulamalarının insanların gündelik yaşamlarında ani değişimler yaratmasından hareket eden psikolojik araştırmalar, salgının başından bu yana insanların bundan psikolojik olarak etkileneceğini öngördü ve bir takım veriler ortaya koydu. Beklediği gibi COVID-19, pandeminin başından bu yana bireylerde öfke, korku, umutsuzluk, depresyon ve stres gibi pek çok olumsuz durumla ilişkilendirilmiştir. Bu çalış-

mada da Zafer Güney Çağış ve Murat Yıldırım tarafından kaleme alınan bölümde COVID-19'un ve pandemi kaynaklı sosyal izolasyonun psikolojik etkilerine ve bu etkilere dayalı koruyucu ve risk faktörlerine odaklanılmaktadır. Pandemide her bireyin benzer psikolojik etkiler yaşamadığı göz önünde bulundurulduğunda olası kriz durumlarına karşı söz konusu koruyucu faktörlerin vurgusu, gelecekte yaşayabileceğimiz benzer durumlara karşı önemli bir okuma sağlamaktadır.

Kuşkusuz salgınlar, yalnızca bugünün meselesi ve bugün başa çıkmaya çalıştığımız bir sorun değil. Geçmişte de toplumlar, bugün yaşadığımız gibi yaşam tarzlarını, insan ilişkilerini, kamusal yaşamı ve ekonomiyi olumsuz yönde etkileyen ve birçok insanın ölümü ile sonuçlanan farklı hastalıklarla mücadele etmiştir. Geçmişte veba, kolera, tifo ve çiçek hastalığı gibi salgınlar karşısında toplumlar, bugün olduğu gibi çeşitli önleme mekanizmaları inşa etmiş ve karantina sistemi oluşturmuştur. Osmanlı Devleti'nde de bu salgınlara pek çok defa rastlanmış ve yaşanan salgınlar, devlet yapılanmasına olumsuz yönde etkide bulunmuştur. Salgına karşı tedbirler kapsamında Osmanlı'da karantina uygulamalarının başladığı 19. yüzyıl sonrasında salgın meselesini tarihsel ekonomi-politik boyutu ile ele alan Yakup Karataş ve Büşra Karakaş, Osmanlı Devleti'nin salgınla mücadelede aldığı tedbirler ve vergilendirme politikaları ile ilgili önemli bilgiler sunmaktadır. Çalışmada Osmanlı Devleti'nin salgın hastalıklar karşısında yaşanan göç gibi olumsuz durumların ardından oluşan zarara karşı devlet oluşturduğu fon ve geliştirdiği tedbirler, ayrıntılı bir biçimde açıklanmaktadır. Osmanlı Devleti'nin salgın tedbirleri kapsamında inşa etmeyi tasarladığı karantina-haneler ile ilgili önemli bir örnek, çalışma içerisinde Hakan Kaya ve Hayrettin Pulat tarafından kaleme alınmıştır. Bugün Ağrı iline bağlı Ortadirek köyünün eski adı olan Kızıldize'de inşa edilmesi planlanan, fakat bir takım zorlukların ortaya çıkması nedeniyle inşası tamamlanamayan karantina-hanenin merkez ve taşra arasında geçen yazışmalar üzerinden tarihsel dökümü, aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin tıbbi bilginin az olduğu bir dönemde salgın hastalıklara karşı tutumu ve herhangi bir hastalık söylentisi karşısında takındığı tavır hakkında da önemli bilgiler edinmemizi sağlamaktadır. Söz konusu tavrı ile ilgili olarak çalışmamıza önemli bir katkı da 19. yüzyılda kolera literatürünü kolera risaleleri üzerinden aktaran Hayrettin Pulat'dan gelmiştir. Farklı zamanlarda yazılan ya da tefrika halinde yayınlanan koleraya ilişkin risale ve yazıları ele alan Pulat, hastalığa ilişkin olarak bilginin döneme göre değişen niteliğini ve Osmanlı'da tıp anlayışının gelişim eğrisini gösterme bağlamında önemli katkılar sunmaktadır.

Salgınlar, tarihsel olarak bakıldığında toplumların evrimini şekillendirirken insanları yalnızca fiziksel açıdan tahribata uğratmaz, salgınla birlikte toplumsal

Önsöz

yapılar, kurumlar ve insan ilişkileri de dönüşür ki içinden geçtiğimiz günlerde bu değişim ve dönüşümün izlerini takip etmeye, anlamaya ve bilmeye çalışıyoruz. Tarihteki salgınların geçmiş dönemde etki ettiği gibi COVID-19 da bugünümüzü şekillendirmeye devam ediyor. Genel olarak salgınlardan yola koyulmuş olsak da bu kitap çalışmasında esas olarak günümüzü biçimlendiren pandemi sürecinden yola çıktık ve kitap içerisinde kaleme alınan diğer çalışmalar, COVID-19'u farklı disiplinlerde ele alıyor. .

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1	Osmanlı Devleti'nde Görülen Salgın Hastalıklar: Etkileri ve Alınan Tedbirler	1
	<i>İbrahim ÖZGÜL</i>	
Bölüm 2	Osmanlı Devletinde Salgın Dönemlerinin Finansmanı Meselesi ve Çözüm Yolları	15
	<i>Yakup KARATAŞ</i> <i>Büşra KARAKAŞ</i>	
Bölüm 3	Osmanlı-İran Sınırında Bir Karantinahane: Kızıldize	37
	<i>Hakan KAYA</i> <i>Hayrettin PULAT</i>	
Bölüm 4	19. Yüzyıl Osmanlısında Kolera Literatürü: Bazı Örnekler	57
	<i>Hayrettin PULAT</i>	
Bölüm 5	Bir Sağlık Meselesi Olarak COVID-19 Salgını.....	75
	<i>Fatma GÜL CAN</i> <i>Gülsüm AKIŞ</i>	
Bölüm 6	COVID-19 Pandemisinin Psikolojik Etkileri Riskler ve Koruyucu Faktörler	97
	<i>Zafer Güney ÇAĞIŞ</i> <i>Murat YILDIRIM</i>	
Bölüm 7	COVID-19 Küresel Pandemisinin Eğitime Yansımaları.....	111
	<i>Hüseyin BAYRAM</i> <i>Suat POLAT</i>	
Bölüm 8	COVID- 19 Döneminde İş, Yaşam Memnuniyeti ve Zorunlu Uzaktan Çalışma	125
	<i>Songül GÜL</i>	

İçindekiler

Bölüm 9	COVID-19 Salgını Sürecinde Kadına Yönelik Şiddet: Kısa Bir Literatür Taraması	141
	<i>Ceren AVCİL</i>	
Bölüm 10	Kaos, Düzen Ve Popülizm: İtalya'da COVID-19 Krizi Yönetimi	161
	<i>Emrullah ATASEVEN</i>	

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Murat YILDIRIM

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-
Edebiyat Fakültesi, Klinik Psikoloji AD
ORCID iD: 0000-0003-1089-1380

Dr. Öğr. Üyesi Akif ÖZTÜRK

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-
Edebiyat Fakültesi, Kurumlar Sosyolojisi AD
ORCID iD: 0000-0003-1954-9354

Dr. Öğr. Üyesi Fatma KILINÇ

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-
Edebiyat Fakültesi, Kurumlar Sosyolojisi AD
ORCID iD: 0000-0001-8746-1667

YAZARLAR

Öğr. Gör. Gülsüm AKIŞ

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sağlık
Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Çocuk
Bakımı Ve Gençlik Hizmetleri Bölümü
ORCID iD: 0000-0002-7620-833X

Araş. Gör. Zafer Güney ÇAĞIŞ

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-
Edebiyat Fakültesi, Psikoloji AD
ORCID iD: 0000-0001-8795-9000

Dr. Öğr. Üyesi Emrullah ATASEVEN

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İktisadi
ve İdari Bilimler Fakültesi, Yönetim
Bilimleri AD
ORCID iD: 0000-0003-3605-6535

Dr. Öğr. Üyesi Songül GÜL

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İktisadi
ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Teorisi
AD
ORCID iD: 0000-0002-0310-4310

Doç. Dr. Ceren AVCİL

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İktisadi
ve İdari Bilimler Fakültesi, Halkla İlişkiler
ve Reklamcılık AD
ORCID iD: 0000-0002-6301-515X

Dr. Öğr. Üyesi Fatma GÜL CAN

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sağlık
Bilimleri Fakültesi, Ebelik AD
ORCID iD: 0000-0002-6608-6340

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin BAYRAM

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi AD.
ORCID iD: 0000-0001-6065-8865

YL. Öğrencisi Büşra KARAKAŞ

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi,
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih AD
ORCID iD: 0000-0002-9169-9923

Yazarlar

Prof. Dr. Yakup KARATAŞ

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-
Edebiyat Fakültesi, Yakınçağ Tarihi AD
ORCID iD: 0000-0003-3356-0146

Dr. Öğr. Üyesi Hakan KAYA

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Fen
Edebiyat Fakültesi Yeniçağ Tarihi AD
ORCID iD: 0000-0001-8904-965X

Doç. Dr. İbrahim ÖZGÜL

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi, Sosyal Bilimler Eğitimi AD
ORCID iD: 0000-0002-5325-8326

Doç. Dr. Suat POLAT

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi, Sosyal Bilimler Eğitimi AD.
ORCID iD: 0000-0001-9286-8840

Arş. Gör. Hayrettin PULAT

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-
Edebiyat Fakültesi, Yakınçağ Tarihi AD
ORCID iD: 0000-0002-3852-5924

Doç. Dr. Murat YILDIRIM

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-
Edebiyat Fakültesi, Klinik Psikoloji AD
ORCID iD: 0000-0003-1089-1380